

Зборник Института за педагошка истраживања
Година 55 • Број 1 • Јун 2023 • 93–111
УДК 159.922.8.072(497.11)"2021"
316.356.2:159.923.5-053.6(497.11)"2021"
37.018.1

ISSN 0579-6431
ISSN 1820-9270 (Online)
<https://doi.org/10.2298/ZIPI2301093Z>
Оригинални научни рад

КАПАЦИТЕТ МЕНТАЛИЗАЦИЈЕ КОД АДОЛЕСЦЕНАТА: ДОПРИНОС ВАСПИТНИХ СТИЛОВА РОДИТЕЉА*

Жана Живковић Ранчић**
Техничка школа, Пирот, Србија

Јелисавета Тодоровић
Универзитет у Нишу – Филозофски факултет, Ниш, Србија

АПСТРАКТ

Ауторитативни стил родитељства и висок капацитет за ментализацију код адолесцената у литератури су препознати као снажан протективни фактор у очувању менталног здравља адолесцената. Циљ овог истраживања представља испитивање предиктивног доприноса васпитних стилова родитеља капацитету за ментализацију код адолесцената. У истраживању је учествовало 200 средњошколаца (54,5% дечака; просечна старост испитаника је 17 година). Резултати вишеструке регресионе анализе указују да, када је реч о васпитном стилу мајке, димензије ауторитативног стила (*регулација* и *повезаност*) значајно позитивно доприносе капацитету за ментализацију, док димензије ауторитарног стила (*вербална хостилност* и *необјашњавање*) значајно негативно доприносе развоју ове рефлективне функције. Када је реч о васпитном стилу оца, димензија ауторитативног васпитног стила која значајно доприноси развоју ментализације јесте *регулација*, а негативан допринос показују димензије ауторитарног стила – *необјашњавање* и *принуда*. Главни закључак истраживања јесте да димензије ауторитативног стила родитељства (*повезаност* и *регулација*) значајно доприносе развоју капацитета за ментализацију код адолесцената, док димензије ауторитарног родитељског стила (*вербална хостилност мајке*, *необјашњавање* оба родитеља и *принуда* оца), негативно доприносе развоју ментализације. Основне педагошке импликације рада односе се на подстицање

* Напомена. Припремљено у оквиру пројекта *Популаризација науке и научних публикација у сфери психологије и социјалне политике*, који се изводи на Филозофском факултету Универзитета у Нишу (бр. 300/1-14-6-01)

Ово истраживање је подржало Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије (Уговор бр. 451-03-68/2022- 14/200165).

** E-mail: z.zivkovic.rancic18743@filfak.ni.ac.rs

позитивних стилова родитељства чиме би се унапредио свеукупни развој детета, те и развој капацитета за ментализацију.

Кључне речи:

васпитни стилови, ментализација, адолесценција.

■ УВОД

Улога породице у развоју личности детета несумњиво је примарна. Разумевање себе и других зависи од тога јесу ли родитељи адекватно препознали и интерпретирали ментална стања детета. Капацитет за разумевање сопственог понашања и понашања других особа је значајно развојно постигнуће које се достиже у оквиру односа сигурне афективне везаности детета с примарним родитељем (Išpanović-Radojković, 2007). Иако се ментализација примарно развија у оквиру односа привржености (Allen, Fonagy, & Bateman, 2008), вештине ментализације настављају да се развијају током адолесценције (Dumontheil, Apperly, & Blakemore, 2010). Упоредо са процесом развоја мозга (Blakemore, 2008) адолесценти доживљавају нове емоционалне и социјалне изазове који су релевантни за унапређивање ментализације (Lee, Jolles, & Krabbendam, 2016). Имајући у виду да капацитет за ментализацију може бити важна вештина при суочавању са развојним изазовима у периоду адолесценције, поставља се питање како стилови родитељства могу доприносити развоју ове рефлексивне функције.

Ментализација

Појам ментализације дефинисали су Фонаги и Бејтман као *ментални процес током којег неко имплицитно или експлицитно тумачи своје или туђе поступке као смислене на основу интенционалних менталних стања као што су жеље, потребе, осећања и намере* (Bateman & Fonagy, 2004). Ментализација је имагинативна активност зато што захтева од појединца да покуша да замисли шта се дешава у глави другог појединца (Fonagy, 2008). Ментализација нам омогућава да разумемо туђе реакције, да их боље предвидимо и да из низа менталних репрезентација активирамо ону која најбоље одговара у одређеном интерперсоналном контакту (Allen, 2003), чиме значајно утиче на афективну регулацију, контролу импулса и надгледање сопственог понашања (Fonagy, 2001). Иако је капацитет за ментализацију специфично људска карактеристика, он није дат рођењем, већ представља развојну функцију која детету омогућава да одговори на понашање других, али и на своју идеју о туђим намерама и

плановима. Приписујући одређена ментална стања другима, дете осмишљава реакције других, тако да му њихова понашања постану смислена и предвидива (Fonagy & Target, 1998).

Фактори развоја ментализације

Према досадашњим сазнањима и прегледу литературе, сигурна афективна везаност је неопходан (Fonagy *et al.*, 2002; Fonagy & Target, 1997), али не и довољан услов за развој ментализације (Allen, Fonagy, & Bateman, 2008). Поред афективне регулације, за развој ментализације неопходно је развијати способност детета да правилно препозна и разуме ментална стања (сопствена и туђа) и да их доведе у везу са понашањем. За развој ове способности потребни су процеси заједничке пажње, огледања и педагошке интервенције (Allen, Fonagy, & Bateman, 2008). Процес огледања би могао бити механизам којим дете долази до опажања и разумевања емоција, али и до свести о њиховом утицају на друге (Fonagy, 2004; Jurist, Slade, & Bergner, 2008). Поистовећивањем личних унутрашњих садржаја с изразом лица и реакцијама родитеља дете учи да разликује и да припише одговарајућа значења различитим менталним стањима (Allen & Fonagy, 2006). Педагошке интервенције подразумевају пренос знања и норми једне културе о емоцијама, њиховом испољавању и контроли (Allen, Fonagy, & Bateman, 2008). Уколико је родитељски притисак на дете да се понаша у складу са одређеним нормама прејак, страх који из тога произлази спречио би дете да се бави осећањима другог, већ би се усмерило на последице које трпи. Уколико је утицај родитеља преслаб или недоследан, дете га може игнорисати (Hofman, 2003). С обзиром на значај педагошких интервенција, смислено је да се запитамо каква је улога породице у развоју капацитета за ментализацију детета.

Породица као фактор развоја ментализације

Ментализација је трансакцијски и интергенерацијски процес (Fonagy & Target, 1997) јер се развија првенствено интерсубјективно, што значи да је квалитет ментализације детета повезан са капацитетом за ментализацију људи (првенствено значајни други) са којима је дете у интеракцији. Родитељ који има развијен капацитет за ментализацију зна намере и осећања која се крију иза њиховог понашања и доследно их открива детету. У интеракцији са дететом родитељ препознаје његова ментална стања и описује их детету на смислен начин, тако да дете постепено развија свест о свету као сигурном, предвидивом и безбедном месту (Rosenblum *et al.*, 2008). Дефицит у ментализацији родитеља може бити ризични фактор, јер у том случају родитељ не може разумети по-

требе и перспективе детета, што за последицу има емоционално или физичко занемаривање (Burne *et al.*, 2019).

Поједини аутори наводе да капацитет за ментализацију (рефлексивна функција) има значајну улогу приликом суочавања са развојним изазовима у периоду адолесценције. Прецизније, низак скор на скали рефлексивне функције сматра се развојним дефицитом, док се висок капацитет рефлексивне функције може сматрати протективним фактором (Benbassat & Priel, 2012; Borelli *et al.*, 2018; Fonagy *et al.*, 2002; Rosso, Viterbori, & Scopesi, 2015; Taubner & Curth, 2013). Резултати студије коју су спровели Бенбасат и Приел (Benbassat & Priel, 2012) указују на то да је капацитет за ментализацију родитеља повезан са капацитетом за ментализацију и са социјалном компетенцијом адолесцената. У овој студији је скор на скали рефлексивне функције код родитеља модерирао однос између родитељског понашања и прилагођавања адолесцената. Током адолесценције дефицит у ментализацији може бити повезан са већим ризиком од екстернализованих поремећаја и поремећаја понашања (Fonagy *et al.*, 2002; Fonagy & Luyten, 2018; Rosso, Viterbori, & Scopesi, 2015; Sharp & Venta, 2012). Блиберг (Bleiberg, 2013) сматра да чак и бурна, али не и патолошка адолесценција, може бити праћена адаптивним сломом због сметњи у ментализацији. На узорку адолесцената Борели и сарадници (Borelli *et al.*, 2015) проналазе да је занемаривање од стране родитеља у корелацији са несигурним обрасцем афективне везаности само када је скор на скали рефлексивне функције био низак или умерен, али не и у случајевима високог скорa. Представљени налази фокусирни су на улогу рефлексивности родитеља у подстицању ментализације адолесцената. У овом раду постављамо питање како стилови родитељства могу доприносити развоју ове рефлексивне функције у периоду адолесценције.

Васпитни стил родитеља као фактор развоја ментализације

Васпитни стил се дефинише као релативно доследан начин понашања родитеља којим се успоставља укупан однос са дететом (Matejević, 2007) и подразумева емоционалну климу унутар које се одвија међуделовање између родитеља и детета (Nancy & Laurance, 1993). Формира се у најранијем детињству, а протеже се кроз читаву младост особе (Тодоровић, 2005). У раду се ослањамо на модел васпитних стилова Дајане Баумринд (Baumrind, 1966) која разликује три стила родитељства: ауторитарни, ауторитативни и пермисивни. Ауторитарни васпитни стил подразумева високо изражену родитељску контролу и низак степен топлине (Baumrind, 1966). Од деце се очекује послушност (Ross & Hammer, 2002), а у процесу васпитања родитељи често користе физичко кажњавање да би обуздали самовољу детета. Деца која одрастају у ауторитарном окружењу су

раздражљива и променљивог су расположења, што отежава њихову социјализацију (Todorović, 2005), а често показују и екстернализоване проблеме у понашању (Rinaldi & Howe, 2012). Ауторитативни стил родитељства подразумева високе захтеве прилагођене узрасту детета, али и висок степен емоционалне тоpline и подршке (Baumrind, 1968). Иако постављају јасне захтеве и правила понашања, ауторитативни родитељи објашњавају деци разлоге примењивања тих правила (Ross & Hammer, 2002). Када одрастају у демократском окружењу, деца су спонтана, слободно изражавају мисли и осећања (Ћудина-Obradović i Obradović, 2006), истраживачки су усмерена и имају већу мотивацију за поступцима (Matejević i Todorović, 2012). Пермисивни васпитни стил подразумева висок степен емоционалне тоpline и низак степен контроле. Пермисивни родитељ не поставља јасне границе и правила понашања, већ прихвата дететове импулсе, жеље и активности, дозвољавајући детету да самостално уређује своје активности (Baumrind, 1966). Деца пермисивних родитеља имају низак степен социјалне одговорности, често испољавају импулсивно понашање и имају ниска постигнућа (Baumrind, 1966).

Стилови родитељства препознати су као важна детерминанта когнитивног и социоемоционалног развоја детета. Резултати истраживања потврђују да најбољу когнитивну развијеност и социоемоционалну прилагођеност имају деца чији су родитељи развили интензивну емоционалну блискост са децом (Bornstein & Landsford 2010; Ћудина-Obradović i Obradović, 2006; Li & Xie, 2017). Када је реч о ментализацији, у литератури је улога родитеља сагледавана претежно кроз призму сигурне афективне везаности, углавном на раном узрасту. Стил родитељства као фактор развоја ментализације истраживан је кроз клиничку праксу, а студије потврђују да су за развој ментализације посебно штетни злостављање, занемаривање и траума у детињству (Ensink *et al.*, 2016; Schimmenti, 2016). Рана негативна искуства у односу са значајним фигурама могу повећати склоност ка дисоцијацији, што може ометати способност стварања и коришћења менталних репрезентација сопствених емотивних стања и емотивних стања која стоје у основи понашања других људи (Garofalo & Velotti, 2017). На узорку деце из наше средине (11–18 година) такође је потврђена веза између траума у детињству, дефицита у ментализацији и дисоцијативних одбрана (Bogdanović, 2022). Поред тога, утицај стилова родитељства на развој рефлексивне функције детета испитиван је кроз однос родитељства са концептом сличним појму ментализације, а то је теорија ума. Теорија ума се може схватити као способност разумевања, објашњавања, закључивања и предвиђања менталних стања других која покрећу понашања (Baron-Cohen, 1997). Студије у којима су узорак чинила деца раног и предшколског узраста доследно потврђују да је ауторитативни стил повезан са бољим перформансама деце на задацима теорије ума, као што су успех деце на задацима погрешних веровања (O'Reilly & Peterson, 2014) и способностима теорије ума другог реда,

попут ментализације, логичког мишљења и разумевања ироније (Khanipour, Nezafatbakhsh, & Aghababaei, 2021). У овом раду полази се од претпоставке да је ауторитативни стил родитељства, који карактерише емоционална топлина и подршка родитеља, објашњавање, тумачење и подстицање радозналости код детета, повезан са вишим степеном капацитета за ментализацију на адолесцентном узрасту. С друге стране, очекујемо да ауторитарни стил, који карактерише ниска респонзивност на потребе детета и висок степен контроле, буде повезан са нижим капацитетом за ментализацију адолесцената. Дакле, циљ истраживања је да се испита да ли су васпитни стилови родитеља статистички значајни предиктори капацитета за ментализацију на адолесцентном узрасту. Такође, биће испитан допринос васпитних стилова мајке и оца развоју различитих димензија ментализације (ментализација себе, ментализација других и мотивација за ментализацију).

■ МЕТОДОЛОГИЈА

Узорак и процедура

Пригодан узорак чинило је 200 адолесцената, ученика Техничке школе у Пироту узраста од 16 до 18 година. Просечна старост испитаника је 17 година ($SD = .79$). За учешће непунолетних ученика у истраживању прибављена је писана сагласност родитеља. Број мушких и женских испитаника је прилично уједначен – 109 је дечака (54,5%), а 91 девојчица (45,5%). Прикупљање података спроведено је онлајн путем *Google forms* упитника током јуна 2021. године, а ученици су упитнике попуњавали у рачунарским кабинетима Техничке школе. Пре попуњавања упитника ученици су били обавештени о циљу истраживања, као и о томе да је испитивање анонимно и да ће одговори бити коришћени искључиво у научноистраживачке сврхе.

Инструменти

Упитник родитељских стилова и димензија (*Parenting Styles and Dimensions Questionnaire – PSDQ*), чији су аутори Робинсон и сарадници (Robinson *et al.*, 2001), садржи димензије ауторитарног, ауторитативног и пермисивног стила, а ослања се на модел васпитних стилова Дајане Баумринд. Упитник садржи 32 ајтема са петостепеном скалом одговора Ликертовог типа. Поузданост супскала коју наводе аутори (Robinson *et al.*, 2001) су: Ауторитативни васпитни стил $\alpha = 0,86$, Ауторитарни васпитни стил $\alpha = 0,82$ и Пермисивни васпитни

стил – $\alpha = 0,64$. Ауторитарни стил подразумева висок степен емоционалне тоpline и родитељске контроле, а операционализован је преко димензија *пвезаност* (нпр. *Моја мајка/мој отац реагује на моја осећања и потребе*), *регулација* (*Објашњавао/ла ми је зашто се правила морају поштовати*) и *аутономија* (*Показивао/ла је поштовање према мом мишљењу, тако што ми је дозвољавао/ла да слободно износим своје мишљење*). Ауторитарни стил одликује низак степен емоционалне тоpline и висок степен родитељске контроле. У овом упитнику ауторитарни стил је дефинисан преко димензија *стил – принуда* (нпр. *Моја мајка је користила физичко кажњавање као начин дисциплиновања*), *вербална хостилност* (*Викала је на мене када сам се лоше понашао*) и *необјашњавање* (*Кажњавала ме, не узимајући у обзир моје оправдање*). Пермисивни васпитни стил одликује попустљивост у захтевима и недостатак родитељске контроле, а у примењеном упитнику он није декомпонован на димензије које га ближе операционализују (нпр. *Претила ми је казном, али ме никад није кажњавала*). У овом истраживању васпитни стилови родитеља су испитивани из угла адолесцената, те је примењена прилагођена верзија упитника. С тим у вези, тврдње у упитнику које изражавају понашање родитеља према детету (нпр. *Реагујем на осећања и потребе детета*), модификоване су на тај начин да исказују процену родитељског понашања од стране адолесцената (*Моја мајка реагује на моје потребе и осећања*). Алфа коефицијент поузданости (α) износи: 0,95 за ауторитарни васпитни стил мајке; 0,97 за ауторитарни васпитни стил оца; 0,94 за ауторитарни васпитни стил мајке и 0,95 за ауторитарни васпитни стил оца; 0,60 за пермисивни васпитни стил мајке и 0,68 за пермисивни васпитни стил оца.

Упитник за процену ментализације – УМ (*MentS*; Dimitrijević et al., 2017). Упитник садржи три супскеале: ментализација сопствених стања (нпр. *Често сам збуњен тиме шта тачно осећам*), ментализација стања других (*Могу да препознам осећања других људи*) и мотивација за ментализацију (*Осећања су често тема мојих разговора са блиским особама*), а даје и глобални скор. Састоји се од 28 тврдњи с којима испитаници изражавају своје слагање на петостепеној скали одговора Ликертовог типа. У досадашњим истраживања констатована је добра поузданост на нивоу целе скале $\alpha = 0,866$, али и задовољавајућа поузданост на нивоу супскеале: $\alpha = 0,836$ за супскеалу *ментализација себе*, $\alpha = 0,84$ за супскеалу *ментализација других* и $\alpha = 0,734$ за супскеалу *мотивација за ментализацију*. На овом узорку скала има задовољавајућу поузданост мерења интерне конзистенције (*ментализација себе*: $\alpha = 0,84$; *ментализација других*: $\alpha = 0,94$; *мотивација за ментализацију*: $\alpha = 0,89$; укупна поузданост скале: $\alpha = 0,95$).

РЕЗУЛТАТИ

Вредности скјуниса и куртозиса потврђују да су све варијабле нормално дистрибуиране на узорку испитаника који су учествовали у нашем истраживању, те су примењене параметријске технике анализе података. У Табели 1 дат је приказ Пирсоновог коефицијента корелације између васпитних стилова мајке и капацитета за ментализацију адолесцената.

Табела 1: Повезаност васпитних стилова мајке са капацитетом за ментализацију адолесцената

	Ментализација себе	Ментализација других	Мотивација за ментализацију
Повезаност	0,558**	0,593**	0,626**
Регулација	0,555**	0,545**	0,625**
Аутономија	0,527**	0,468**	0,575**
Ауторитативност	0,539**	0,579**	0,660**
Принуда	-0,577**	-0,521**	-0,593**
Вербална хостилност	-0,560**	-0,364**	-0,482**
Необјашњавање	-0,583**	-0,635**	-0,651**
Ауторитарност	-0,626**	-0,566**	-0,635**
Пермисивност	0,280**	0,328**	0,360**

** $p < 0,01$

На основу резултата закључујемо да постоји статистички значајна, висока позитивна корелација између димензија ауторитативног васпитног стила мајке и димензија капацитета за ментализацију, док ауторитарни васпитни стил показује високу негативну корелацију са овим варијаблама. Пермисивни васпитни стил мајке има ниску позитивну корелацију са димензијама капацитета за ментализацију адолесцената (Табела 1).

Табела 2: Повезаност васпитних стилова оца са капацитетом за ментализацију адолесцената

	Ментализација себе	Ментализација других	Мотивација за ментализацију
Повезаност	0,476**	0,577**	0,618**
Регулација	0,449**	0,605**	0,670**
Аутономија	0,434**	0,555**	0,634**
Ауторитативност	0,483**	0,617**	0,683**
Принуда	-0,482**	-0,699**	-0,702**
Вербална хостилност	-0,433**	-0,464**	-0,505**
Необјашњавање	-0,550**	-0,613**	-0,648**
Ауторитарност	-0,526**	-0,643**	-0,670**
Пермисивност	0,302**	0,350**	0,437**

** $p < 0,01$

Васпитни стилови оца, такође, значајно корелирају са скором на упитнику за процену ментализације. Ауторитативни васпитни стил позитивно високо корелира са свим димензијама капацитета за ментализацију, док ауторитарни васпитни стил показује високу негативну корелацију са овом варијаблом. Пермисивни васпитни стил оца има ниску позитивну корелацију са степеном развоја ментализације (Табела 2).

Васпитни стилови родитеља као предиктори капацитета за ментализацију

Предиктивни допринос васпитних стилова родитеља за објашњење варијансе капацитета за ментализацију адолесцената испитан је поступком вишеструке регресионе анализе, при чему су предиктори биле димензије васпитних стилова, док су критеријумске варијабле представљале димензије капацитета за ментализацију (*ментализација себе, ментализација других и мотивација за ментализацију*).

Табела 3: Вишеструка регресиона анализа –
васпитни стилови мајке као предиктори капацитета за ментализацију

	Ментализација себе		Ментализација других		Мотивација за ментализацију	
	β	p	β	p	β	p
Повезаност	0,055	0,614	0,294	0,005	0,110	0,286
Регулација	0,297	0,002	0,128	0,172	0,287	0,002
Аутономија	0,020	0,839	0,153	0,106	0,001	0,995
Принуда	-0,186	0,075	-0,110	0,283	-0,187	0,058
Вербална хостилност	-0,238	0,006	-0,200	0,018	0,018	0,823
Необјашњавање	-0,059	0,597	-0,505	0,000	-0,241	0,024
Пермисивност	0,035	0,549	0,020	0,744	0,001	0,983
	$R^2 = 0,45; F(7, 192) = 22,47; p = 0,00$		$R^2 = 0,47; F(7, 192) = 24,47; p = 0,00$		$R^2 = 0,51; F(7, 192) = 28,31; p = 0,00$	

Модел у коме васпитни стилови мајке представљају предикторе димензије *ментализација себе* статистички је значајан и објашњава 45% варијансе ове критеријумске варијабле ($R^2 = 0,45; F(7, 192) = 22,47; p = 0,00$). Значајан предиктор представља супскала *регулација* са позитивним предзнаком регресионог коефицијента ($\beta = 0,297; p = 0,002$), као и супскала *вербална хостилност* са негативним предзнаком регресионог коефицијента ($\beta = -0,238; p = 0,006$). Када је у питању димензија *ментализација других*, модел који чине димензије васпитних стилова мајке значајан је и објашњава 47% ове варијабле ($R^2 = 0,47; F(7, 192) = 24,47; p = 0,00$). Предиктивни потенцијал показују супске *повезаност*, са позитивним смером регресионог коефицијента ($\beta = 0,294; p = 0,005$), *вербална хостилност* ($\beta = -0,200; p = 0,018$) и *необјашњавање* са негативним предзнаком регресионог коефицијента ($\beta = -0,505; p = 0,000$). Резултати вишеструке регресионе анализе указују, такође, да су димензије васпитних стилова мајке значајан предиктор мотивације за ментализацију адолесцената објашњавајући 51% варијансе ове критеријумске варијабле ($R^2 = 0,51; F(7, 192) = 28,31; p = 0,00$). У моделу издвојеног скупа предикторских варијабли показало се да мотивацији за ментализацију значајно доприносе димензије *регулација*, са позитивним предзнаком регресионог коефицијента ($\beta = 0,287; p = 0,002$) и *необјашњавање*, са негативним предзнаком регресионог коефицијента ($\beta = -0,241; p = 0,024$).

Табела 4: Вишеструка регресиона анализа –
васпитни стилови оца као предиктори капацитета за ментализацију

	Ментализација себе		Ментализација других		Мотивација за ментализацију	
	β	p	β	p	β	p
Повезаност	0,137	0,332	0,082	0,646	0,087	0,416
Регулација	0,198	0,088	0,335	0,000	0,438	0,000
Аутономија	-0,155	0,245	0,012	0,907	0,136	0,177
Принуда	0,033	0,801	-0,742	0,000	-0,561	0,000
Вербална хостилност	-0,100	0,363	0,054	0,538	-0,057	0,496
Необјашњавање	-0,389	0,013	0,208	0,092	0,181	0,123
Пермисивност	0,002	0,981	0,130	0,133	0,035	0,550
	$R^2 = 0,33; F(7, 192) = 13,44; p < 0,001$		$R^2 = 0,58; F(7, 192) = 37,45; p < 0,001$		$R^2 = 0,62; F(7, 192) = 44,02; p < 0,001$	

Када разматрамо предиктивни допринос васпитних стилова очева у односу на димензију ментализација себе код адолесцената као критеријум, закључујемо да сложај предиктора објашњава 33% варијансе критеријумске варијабле ($R^2 = 0,33; F(7, 192) = 13,44; p = 0,00$). Статистичку значајност показује супскала *необјашњавање* ($\beta = -0,389; p = 0,13$), при чему смер односа указује на то да вишим вредностима на димензији *необјашњавање* одговарају ниже вредности на димензији *ментализација себе*. Модел у коме димензије васпитних стилова оца представљају предикторе ментализације других статистички је значајан и објашњава 58% варијансе ове критеријумске варијабле ($R^2 = 0,58; F(7, 192) = 37,45; p = 0,00$). Предиктивни потенцијал показују димензије *регулација* са позитивним предзнаком ($\beta = -0,742; p = 0,00$) и *принуда* са негативним предзнаком регресионог коефицијента ($\beta = 0,44; p = 0,00$). Када посматрамо димензију мотивација за ментализацију као критеријум, модел васпитних стилова оца је, такође, значајан ($R^2 = 0,62; F(7, 192) = 44,02; p = 0,00$) и објашњава 62% варијансе ове варијабле. У моделу издвојеног скупа предикторских варијабли показало се да мотивацији за ментализацију значајно доприносе димензије *регулација*, са позитивним предзнаком регресионог коефицијента ($\beta = 0,438; p = 0,00$) и *принуда*, са негативним предзнаком регресионог коефицијента ($\beta = -0,561; p = 0,00$).

■ ДИСКУСИЈА

У овом раду испитивали смо да ли су васпитни стилови родитеља значајни предиктори капацитета за ментализацију адолесцената. Резултати истраживања у складу су са очекивањима и хипотезама. Супскеале ауторитативног васпитног стила оба родитеља – *повезаност*, *регулација* и *аутономија* значајно позитивно корелирају са свим димензијама капацитета за ментализацију. Насупрот томе, све супскеале ауторитарног стила родитељства (и мајке и оца) – *принуда*, *вербална хостилност* и *необјашњавање*, показују значајну негативну повезаност са димензијама капацитета за ментализацију адолесцената. У ауторитарним породицама од деце се очекује да се слепо придржавају правила одраслих, те родитељи имају мање разлога да разговарају о различитим мишљењима или менталном стању у експланаторном и дисциплинском дискурсу са својом децом, што отежава развој ментализације и афективне регулације (O'Reilly & Peterson, 2014). С друге стране, уколико је породична средина подстицајна у смислу да родитељи реагују на дететова осећања, показују блискост и емоционалну топлину, објашњавају детету разлоге за правила у понашању, дете ће имати већи капацитет за ментализацију, као и већу мотивацију да размишља о својим и туђим намерама и поступцима. Добијени налази подупиру тезу да компетентно родитељство подстиче развој ментализације (Fonagy *et al.*, 2002) и емоционалне регулације (Schimmenti & Caretti, 2016), а у складу су са појединим истраживањима у којима су разматране сличне теме. На пример, у истраживању, које је спроведено у Аустралији, у коме је учествовало 30 породица чија су деца била узраста од 5 до 12 година, ауторитарни родитељски стил (склоност слепом поштовању правила одраслих) у негативној је корелацији са разумевањем задатака теорије ума, док су стратегије родитељства базиране на концепту ауторитативног васпитног стила Дајане Баумринд (охрабривање деце да искажу своје мишљење и самостално мисле) значајан предиктор дететовог постигнућа на задацима теорије ума (O'Reilly & Peterson, 2014). Повезаност ауторитативног стила родитељства и вештина на задацима теорије ума на узорку предшколске деце потврђена је и у другим студијама (Khanipour, Nezafatbakhsh, & Aghababaei, 2021; Kuntoro, Peterson, & Slaughter, 2017).

Резултати добијени применом вишеструке регресионе анализе показују да димензије ауторитативног васпитног стила значајно доприносе развоју капацитета за ментализацију и то: *повезаност* (мајка) и *регулација* (отац и мајка). Ако пажљиво погледамо ајтеме који чине супскалу *повезаност*, закључујемо да су за развој ментализације детета од суштинског значаја емоционална топлина мајке, респонзивност и увремењено реаговање на потребе детета (*Моја мајка реагује на моја осећања и потребе; Време које је проводила са мном било је испуњено топлином и блискошћу; Тешила ме када сам био узнемирен*). Овакав резултат у складу је са становиштем да је квалитет емоционалне везе између мајке

и детета значајан фактор когнитивног (Blumenthal, 1985) и социоемоционалног развоја детета (Carpendale & Lewis, 2004), посебно способности поимања себе и других (Fonagy & Target, 1997). Резултати студија у којима су испитивана деца раног и предшколског узраста потврђују да су квалитет емоционалне везе између мајке и детета (Ereky-Stevens, 2008) као и емоционална доступност мајке (Licata, Kristen, & Sodian, 2016) значајни предиктори вештине теорије ума код деце. Изузев супскале *повезаност, регулација* се, као одлика ауторитативног васпитног стила, такође, показала значајном за развој рефлексивне функције и када је у питању мајка и када је реч о улози оца. Ајтеми који операционализују супскалу *регулација* указују на то да у процесу развоја капацитета за ментализацију значајну улогу има постављање и објашњавање правила понашања (*Разговарао/ла је са мном и помагао ми да разумем последице сопственог понашања; Објашњавао/ла ми је зашто се правила морају поштовати*). Овакав резултат може се тумачити тиме што објашњавање правила, очекивања и перспектива родитеља интензивира комуникацију и рефлексивност и родитеља и детета што значајно доприноси развоју капацитета за ментализацију. Третирање детета као мислећег и интенционалног бића подстиче дете да размишља о намерама и разлозима понашања (*мотивација за ментализацију*), како сопственим (*ментализација себе*), тако и туђим (*ментализација других*). Родитељи који се упуштају у честе дискусије о афективним стањима (Dunn, 1996) и захтевају да деца разматрају и расправљају о менталним и емоционалним стањима других (Ruffman, Perner, & Parkin, 1999) подупиру код деце развој способности да узму перспективу других. Родитељски елаборативни дискурс, као што је пружање богатих и контекстуалних информација, постављање питања и давање могућности деци да доврше реченице мајке, имају позитиван утицај на развој вештина теорије ума (Pavarini, de Hollanda Souza, & Hawk, 2013). Питерсон и Слотер (Peterson & Slaughter, 2003) су пронашле да је подстицање честих детаљних разговора о менталним стањима од стране родитеља у свакодневним породичним разговорима повезано са напредним нивоом решавања проблема на задацима теорије ума.

Димензије ауторитарног стила – вербална хостилност (мајка) и принуда (отац), као и необјашњавање оба родитеља – имају значајан негативан утицај на развој ментализације. Родитељско испољавање беса, отвореног непријатељства и фрустрације посебно је штетно у периоду адолесценције, а повезано је са нижим нивоима просоцијалног понашања адолесцената (Padilla-Walker, Nielson, & Day, 2016). Поред тога, ајтеми којима се операционализују супскале ауторитарног стила упућују на то да је овакав стил васпитања груб, занемарујући и одбацујући. На пример, ставке које ближе одређују супскалу *принуда* подразумевају физичко кажњавање детета (*Шамарао ме је када сам се лоше понашао/ла; Мој отац је знао да ме удари када сам непослушан/на*). Фонаги и сарадници (Fonagy *et al.*, 2002) су развили идеју да инхибиција ментализације представља

дететов покушај адаптације на неадекватност односа са фигуром везаности. За развој капацитета за ментализацију посебно је штетно искуство физичког кажњавања и злостављања унутар породице (Bogdanović, 2022; Khanipour, Nezafatbakhsh, & Aghababaei, 2021; O'Reilly & Peterson, 2014). Дете избегава да размишља о томе шта се налази у уму важне особе, родитеља или неговатеља, која хоће да га повреди и понизи, која има зле намере (Allen, 2013; Fonagy *et al.*, 2002). Родитељи могу ометати развој ментализације код деце необјашњавањем, да би избегли суочавање са патњом коју су изазвали (Allen, Fonagy, & Bateman, 2008; Fonagy & Luyten, 2009).

Када се упореди допринос васпитних стилова мајки и очеве, евидентно је да, у вези са димензијама ментализације себе, васпитни стилови мајке објашњавају већи постотак варијансе, док када посматрамо ментализацију других и мотивацију за ментализацију, васпитни стилови очеве објашњавају већи постотак варијансе. Могуће објашњење оваквих резултата тиче се различитих улога које очеви и мајке имају у васпитању и социјализацији. Мајке су прво емоционално и социјално огледало у коме дете спознаје своје потребе и емоције. Сензитивност неговатеља се сматра виталном за дететову способност препознавања и тумачења сопствених менталних стања (Fonagy & Target, 1997). Током интеракције са мајком, дете примарно учи да разуме своја осећања и да их контролише, што доприноси развоју ментализације и афективне регулације. Са мајком се негују приснији односи усмерени на регулацију емотивних стања адолесцента (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). *Ментализација других и мотивација за ментализацију* у већој мери су детерминисани васпитним стиливима и поступцима оца. *Регулација* (позитивно) оца, као и *принуда* (негативно) значајније доприносе ментализацији других и мотивацији за ментализацију него ове димензије васпитних стилова мајке. Однос са оцем рефлектује однос према ауторитету и кроз регулацију понашања отац наглашава значај уважавања других људи и њихових потреба и намера. Фигура оца је веома значајна за социјалну адаптацију и увиђање значаја и реакција других људи, пре свега ауторитета, са којима се сусрећемо у породици, школи и у пословном окружењу (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Добри афективни односи са очевима у периоду адолесценције повезани су са просоцијалним понашањем према пријатељима (Padilla-Walker, Nielson, & Day, 2016). Једна од важних импликација ових резултата односи се на то да у превентивне програме рада са адолесцентима пажњу треба посветити едукацији оба родитеља, с обзиром на то да налази указују на значајну улогу оца у процесу развоја ментализације.

■ ЗАКЉУЧАК

Дакле, капацитету за ментализацију значајно позитивно доприноси ауторитативни васпитни стил оба родитеља. Ипак, препознате су извесне квалитативне разлике у доприносу стилова родитељства оца и мајке када се разматрају поједине димензије капацитета за ментализацију. Ментализацији себе значајније доприносе димензије ауторитативног васпитног стила мајке, док ментализацији других и мотивацији за ментализацију значајније доприносе димензије ауторитативног васпитног стила оца. Овакав резултат може бити протумачен у контексту различитих улога које очеви и мајке имају у процесу васпитања и социјализације. Будући да резултати истраживања упућују на то да, поред мајке, важну улогу у подстицању развоја рефлективне функције адолесцената има и отац, приликом планирања превентивних активности у раду са родитељима адолесцената, пажњу треба посветити едукацији оба родитеља. Имајући у виду улогу васпитних стилова у подстицању развоја капацитета за ментализацију младих, едукација родитеља о значају родитељских компетенција може допринети стварању стимулативне породичне средине која потпомаже целокупан развој адолесцената, те и развој рефлективне функције.

Препознаје се неколико ограничења истраживања. Најпре, испитивана је процена васпитних стилова само из угла адолесцената. Потпунији увид у динамику породичних односа стекао би се уколико би биле разматране и родитељске самопроцене. Затим, у примењеном упитнику родитељских стилова и димензија (*PSDQ*, *Robinson et al.*, 2001) супскала *пермисивност* нема задовољавајућу поузданост и ајтеми често имплицирају недоследност родитеља у васпитању (пример ајтем: *Више ми је претила казном него што је то заиста примењивала*). Димензије ауторитарног стила *необјашњавање*, *вербална хостилност* и *принуда*, по свом садржају обухватају злостављање и занемаривање. Стога је препоручљиво добијене резултате проверити коришћењем другог упитника за испитивање родитељских стилова, који ауторитарни стил јасно диференцира од занемаривања.

■ КОРИШЋЕНА ЛИТЕРАТУРА

- Allen, J. G. (2003). Mentalizing. *Bulletin of the Menninger Clinic*, 67(2), 91-112.
- Allen, J. G. (2013). *Mentalization in the development and treatment of Attachment Trauma*. London, UK: Karnac Books.
- Allen, J. G., & Fonagy, P. (Eds). (2006). *The handbook of mentalization – based treatment*. John Wiley & Sons.
- Allen, J. G., Fonagy, P., & Bateman, A. (2008). *Mentalizing in clinical practice*. American Psychiatric Pub.
- Baron-Cohen (1997). *Mindblindness: An essay on autism and theory of mind*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Bateman, A. W., & Fonagy, P. (2004). Mentalization-based treatment of BPD. *Journal of personality disorders*, 18(1), 36-51.
- Baumrind, D. (1966). Effects of Authoritative Parental Control on Child Behavior. *Child Development*, 37(4), 887-907.
- Baumrind, D. (1968). Authoritarian vs. authoritative parental control. *Adolescence*, 3(11), 255-272.
- Benbassat, N., & Priel, B. (2012). Parenting and adolescent adjustment: The role of parental reflective function. *Journal of Adolescence*, 35, 163–174.
- Blakemore, S. J. (2008). The social brain in adolescence. *Nature Reviews Neuroscience* 9(4), 267–277. <https://doi.org/10.1038/nrn2353>
- Bleiberg, E. (2013). Mentalizing-based treatment with adolescents and families. *Child and Adolescent Psychiatric Clinics of North America*, 22, 295–330.
- Blumenthal, J. B. (1985). *Mother-child Interaction and child cognitive development in low-income black children: a longitudinal study. Paper presented at Biennial Meeting of the Society for Research in Child Development*. Canada: Toronto.
- Bogdanović, A. S. (2022). *Trauma i mentalno zdravlje mladih: medijatorska uloga afektivne vezanosti, mentalizacije i disocijacije* (doktorska disertacija). Niš: Univerzitet u Nišu, Filozofski fakultet.
- Borelli, J. L., Brugnera, A., Zarbo, C., Rabboni, M., Bondi, E., Tasca, G. A., et al. (2018). Attachment comes of age: Adolescents' narrative coherence and reflective functioning predict well-being in emerging adulthood. *Attachment & Human Development*, 20, 1–20.
- Borelli, J. L., Compare, A., Snavely, J. E., & Decio, V. (2015). Reflective functioning moderates the association between perceptions of parental neglect and attachment in adolescence. *Psychoanalytic Psychology*, 32, 23–35.
- Bornstein, M. H., & Lansford, J. E. (2010). Parenting. In M. H. Bornstein (Ed.), *Handbook of cultural developmental science* (pp. 259–277). Psychology Press.
- Byrne, G., Slead, M., Midgley, N., Fearon, P., Mein, C., Bateman, A., & Fonagy, P. (2019). Lighthouse Parenting Programme: Description and pilot evaluation of Mentalization-Based Treatment (MBT) to address child maltreatment. *Clinical Child Psychology and Psychiatry* 24(4), 1-21. <https://doi.org/10.1177/1359104518807741>
- Carpendale, J. I. M., & Lewis, C. (2004). Constructing an understanding of mind: The development of children's understanding of mind within social interaction. *Behavioral and Brain Sciences*, 27, 79–150.
- Čudina-Obradović, M., i Obradović, J. (2006). *Psihologija braka i obitelji*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.

- Dimitrijević, A., Hanak, N., Altaras Dimitrijević, A., & Jolić Marjanović, Z. (2018). The Mentalization Scale (MentS): A self-report measure for the assessment of mentalizing capacity. *Journal of personality assessment*, *100*(3), 268–280.
- Dumontheil, I., Apperly, I. A., & Blakemore, S. J. (2010). Online usage of theory of mind continues to develop in late adolescence. *Developmental Science*, *13*, 331–338.
- Dunn, J. (1996). The Emanuel Miller memorial lecture 1995 children's relationships: Bridging the divide between cognitive and social development. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, *37*(5), 507–518.
- Ensink, K., Bégin, M., Normandin, L., & Fonagy, P. (2016). Maternal and child reflective functioning in the context of child sexual abuse: Pathways to depression and externalising difficulties. *European journal of psychotraumatology*, *7*(1), 306–311.
- Garofalo, C., & Velotti, P. (2017). "Thinking about arrows": Modeling the associations between inadequate parenting, mentalizing, and dissociation. Commentary on "The developmental roots of dissociation: A multiple mediation analysis" (Schimmenti, 2017). *Psychoanalytic Psychology*, *34*(1), 106–108.
- Erekly-Stevens, K. (2008). Associations between mothers' sensitivity to their infants' internal states and children's later understanding of mind and emotion. *Infant and Child Development*, *17*, 527–543.
- Fonagy, P. (2001). *Attachment theory and psychoanalysis*. New York: Other Press.
- Fonagy, P. (2004). The developmental roots. In F. Pfafflin & G. Adshead (Eds.), *A matter of security: The application of attachment theory to forensic psychiatry and Psychotherapy, Forensic Focus 25*, (pp. 13–56). London and New York: Jessica Kingsley Publishers.
- Fonagy, P. (2008). The Mentalization-focused approach to social development. U F. N. Bush (ur.), *Mentalization: theoretical considerations, research findings, and clinical implication* (pp. 3–56). New York/London: Analytic Press.
- Fonagy, P., & Luyten, P. (2009). A developmental, mentalization-based approach to the understanding and treatment of borderline personality disorder. *Development and Psychopathology* *21*, 1355–1381. <http://dx.doi.org/10.1017/S0954579409990198>
- Fonagy, P., & Luyten, P. (2018). Conduct problems in youth and the RdoC approach: A developmental, evolutionary-based view. *Clinical Psychology Review*, *64*, 57–76. <http://dx.doi.org/10.1016/j.cpr.2017.08.010>
- Fonagy, P., & Target, M. (1997). Attachment and reflective function: Their role in self-organization. *Development and psychopathology*, *9*(4), 679–700.
- Fonagy, P., & Target, M. (1998). Mentalization: A protective factor and a focus of psychotherapy. *Psychoanalytic Dialogues*, *8*(1), 28–95.
- Fonagy, P., Gergely, G., Jurist, E., & Target, M. (2002). *Affect regulation, mentalization, and the development of the self*. New York: Other Press.
- Hofman, M. (2003). *Empatija i moralni razvoj*. Beograd: Dereta.
- Išpanović-Radojković, V. (2007). Mentalno zdravlje i afektivna vezanost u detinjstvu. U H. N. Dimitrijević A. (ur.), *Afektivno vezivanje – teorija, istraživanja, psihoterapija* (str. 67–78). Beograd: Centar za izdavačku delatnost, Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju.
- Jurist, E. L., Slade, A. E., & Bergner, S. E. (2008). *Mind to mind: Infant research, neuroscience, and psychoanalysis*. Other Press.
- Khanipour, H., Nezafatbakhsh, S., & Aghababaei, N. (2021). Predicting the Theory of Mind Precursors Based on Parenting Styles and Language Skills in Preschool Children. *Iranian Journal of Child Neurology* *15*(3), 85–97. <https://doi.org/10.22037/ijcn.v15i2.23235>

- 📖 Kuntoro, I. A., Peterson, C. C., & Slaughter, V. (2017). Culture, parenting, and children's theory of mind development in Indonesia. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 1-21. <https://doi.org/10.1177/0022022117725404>
- 📖 Lee, N. C., Jolles J., & Krabbendam L. (2016). Social information influences trust behaviour in adolescents. *Journal of Adolescence*, 46, 66–75.
- 📖 Li, X., & Xie, J. (2017). Parenting styles of Chinese families and children's social-emotional and cognitive developmental outcomes. *European Early Childhood Education Research Journal*, 25(4), 637–650. <https://doi.org/10.1080/1350293X.2017.1331077>
- 📖 Licata, M., Kristen, S., & Sodian, B. (2016). Mother–child interaction as a cradle of theory of mind: The role of maternal emotional availability. *Social Development*, 25(1), 139-156.
- 📖 Matejević, M. (2007). *Vrednosne orijentacije i vaspitni stil roditelja*. Univerzitet u Nišu, Filozofski fakultet.
- 📖 Matejević, M. i Todorović, J. (2012). *Funkcionalnost porodičnih odnosa i kompetentno roditeljstvo*. Niš: Univerzitet u Nišu, Filozofski fakultet.
- 📖 Nancy, D., & Laurance, S. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin*, 113(3), 487–496. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.113.3.487>
- 📖 O'Reilly, J., & Peterson, C. C. (2014). Theory of mind at home: Linking authoritative and authoritarian parenting styles to children's social understanding. *Early child development and care*, 184(12), 1934–1947. <https://doi.org/10.1080/03004430.2014.894034>
- 📖 Padilla-Walker, L. M., Nielson, M. G., & Day, R. D. (2016). The role of parental warmth and hostility on adolescents' prosocial behavior toward multiple targets. *Journal of Family Psychology*, 30(3), 331–340. <https://doi.org/10.1037/fam0000157>
- 📖 Pavarini, G., de Hollanda Souza, D., & Kozak Hawk, C. (2013). Parental practices and theory of mind development. *Journal of Child and Family Studies*, 22, 844–853. <https://doi.org/10.1007/s10826-012-9643-8>
- 📖 Peterson, C. C., & Slaughter, V. (2003). Opening windows into the mind: Mothers' preferences for mental state explanations and children's theory of mind. *Cognitive Development*, 18, 399–429.
- 📖 Rinaldi, C., & Howe, N. (2012). Mothers' and fathers parenting styles and associations with toddlers' externalizing, internalizing and adaptive behaviors. *Early Childhood Research Quarterly*, 27, 266–273.
- 📖 Robinson, C. C., Mandleco, B., Olsen, S. F., & Hart, C. H. (2001). The Parenting Styles and Dimensions Questionnaire (PSDQ). In B. F. Perlmutter, J. Touliatos, & G. W. Holden (Eds.), *Handbook of family measurement techniques, 3. Instruments & index, Thousand* (pp. 319–321). Oaks: Sage.
- 📖 Rosenblum, K. L., McDonough, S. C., Sameroff, A. J., & Muzik, M. (2008). Reflection in thought and action: Maternal parenting reflectivity predicts mind-minded comments and interactive behavior. *Infant Mental Health Journal*, 29(4), 362–376. <https://doi.org/10.1002/imhj.20184>
- 📖 Ross, J., & Hammer, N. (2002). College freshmen: Adjustment and achievement in relation to parenting and identity style. *Journal of Undergraduate Research*, 5, 211–218.
- 📖 Rosso, A. M., Viterbori, P., & Scopesi, A. M. (2015). Are maternal reflective functioning and attachment security associated with preadolescent mentalization? *Frontiers in Psychology*, 6, 1134.
- 📖 Ruffman, T., Perner, J., & Parkin, L. (1999). How parenting style affects false belief understanding. *Social Development*, 8, 395–411.
- 📖 Schimmenti, A. (2016). The developmental roots of dissociation: A multiple mediation analysis. *Psychoanalytic Psychology*, 34(1), 96.
- 📖 Schimmenti, A., & Caretti, V. (2016). Linking the overwhelming with the unbearable: Developmental trauma, dissociation, and the disconnected self. *Psychoanalytic Psychology*, 33(1), 106–128.

- Sharp, C., & Venta, A. (2012). Mentalizing problems in children and adolescents. In N. Midgley & I. Vrouva (Eds.), *Minding the child: Mentalization-based interventions with children, young people and their families* (pp. 35–53). Hove, East Sussex: Routledge.
- Taubner, S., & Curth, C. (2013). Mentalization mediates the relation between early traumatic experiences and aggressive behavior in adolescence. *Psihologija*, **46**, 177–192.
- Todorović, J. (2005). *Vaspitni stilovi roditelja i samopoštovanje adolescenata*. Niš: Prosveta.

Примљено 19.11.2022; прихваћено за штампу 03.01.2023.

Journal of the Institute for Educational Research
Volume 55 • Number 1 • June 2023 • 93–111
UDC 159.922.8.072(497.11)"2021"
316.356.2:159.923.5-053.6(497.11)"2021"
37.018.1

ISSN 0579-6431
ISSN 1820-9270 (Online)
<https://doi.org/10.2298/ZIPI2301093Z>
Original research paper

CAPACITY FOR MENTALIZATION IN ADOLESCENTS: THE CONTRIBUTION OF PARENTING STYLES*

Žana Živković Rancić**
Technical School, Pirot, Serbia

Jelisaveta Todorović
University of Niš – Faculty of Philosophy, Niš, Serbia

ABSTRACT

An authoritative parenting style and a high capacity for mentalization in adolescents have been recognized in the literature as a strong protective factor in preserving the mental health of adolescents. The aim of this research was to examine the predictive contribution of parenting styles to adolescents' capacity for mentalization. Two hundred high school students participated in the research (54.5% boys; the average age of the respondents was 17 years). The results of multiple regression analysis indicate that, when it comes to the parenting style of the mother, the dimensions of an authoritative style (*regulation* and *connection*) contribute significantly positively to an adolescent's capacity for mentalization, while the dimensions of an authoritarian style (*verbal hostility* and *non-reasoning*) contribute significantly negatively to the development of this reflective function. When the father's parenting style is taken into account, the dimension of an authoritative parenting style that significantly contributes to the development of mentalization is *regulation*, while the *non-reasoning* and *physical coercion* dimensions of an authoritarian style show a negative contribution. The main conclusion of the research is that the dimensions of an authoritative parenting style (*connection* and *regulation*) significantly contribute to the development of mentalization capacities in adolescents, while the dimensions of the authoritarian parenting style (*verbal hostility of the mother, non-reasoning of both parents* and *physical coercion of the father*) negatively contribute to the development of mentalization. The basic pedagogical implications of the paper lead towards

* Note. Prepared within the project Popularization of Science and Scientific Publications in the Sphere of Psychology and Social Policy, which is carried out at the Faculty of Philosophy of the University of Niš (No. 300/1-14-6-01).

This research was supported by the Ministry of Education, Science and Technological Development of the Republic of Serbia (Contract No. 451-03-68/2022-14/200165).

** E-mail: z.zivkovic.rancic18743@filfak.ni.ac.rs

encouraging positive parenting styles, which would improve the overall development of children, as well as the development of their capacity for mentalization.

Key words:

parenting styles, mentalization, adolescence.

■ INTRODUCTION

The role of the family in the development of a child's personality is essential. Children's ability to understand themselves and others depends on whether parents have adequately recognized and interpreted their children's mental states. The capacity to understand one's own behaviour and the behaviour of other people is a significant developmental achievement that takes place within the framework of one's secure affective attachment relationship with the primary parent (Išpanović-Radojković, 2007). Although mentalizing primarily develops within attachment relationships (Allen, Fonagy, & Bateman, 2008), mentalizing skills continue to develop throughout adolescence (Dumontheil, Apperly, & Blakemore, 2010). Along with the process of brain development (Blakemore, 2008), adolescents experience new emotional and social challenges that are relevant to the improvement of mentalization (Lee, Jolles, & Krabbendam, 2016). Bearing in mind that the capacity for mentalization can be an important skill when dealing with developmental challenges in the period of adolescence, the question arises as to how parenting styles can contribute to the development of this reflective function.

Mentalization

The concept of mentalization was defined by Fonagy and Bateman (2004) as a mental process during which someone implicitly or explicitly interprets their own or other people's actions as meaningful based on intentional mental states such as desires, needs, feelings and intentions. Mentalization is an imaginative activity because it requires that an individual try to imagine what is happening in the mind of another individual (Fonagy, 2008). Mentalization allows us to understand other people's reactions, to predict them better, and to activate from a series of mental representations the one that best suits a certain interpersonal contact (Allen, 2003), which significantly influences affective regulation, impulse control and monitoring of one's own behaviour (Fonagy, 2001). Although the capacity for mentalization is a specifically human characteristic, it is not given at birth, but represents a developmental function that enables the child to respond to the behaviour of others, as well as to his/her own idea of other people's intentions and plans. By attributing

certain mental states to others, the child makes sense of others' reactions, so that their behaviours become meaningful and predictable for him/her (Fonagy & Target, 1998).

Factors of Mentalization Development

According to current knowledge and a literature review, a secure affective attachment is a necessary (Fonagy *et al.*, 2002; Fonagy & Target, 1997), but not a sufficient condition for the development of mentalization (Allen, Fonagy, & Bateman, 2008). In addition to affective regulation, for the development of mentalization it is necessary to develop a child's ability to correctly recognize and understand mental states (his/her own and others') and to relate them to behaviour. In order to develop this ability, the processes of joint attention, mirroring, and pedagogical intervention are required (Allen, Fonagy, & Bateman, 2008). The process of mirroring could be a mechanism by which a child commences to perceive and understand emotions, but also to become aware of their impact on others (Fonagy, 2004; Jurist, Slade, & Bergner, 2008). By identifying personal inner contents by the facial expressions and reactions of the parents, the child learns to distinguish between appropriate meanings and to attribute them to different mental states (Allen & Fonagy, 2006). Pedagogical interventions imply the transfer of knowledge and norms of a certain culture about emotions, their expression and control (Allen, Fonagy, & Bateman, 2008). If the parental pressure on the child to behave in accordance with certain norms is too strong, the resulting fear would prevent the child from considering the feelings of someone else, but would instead focus on the consequences that he/she suffers. If the parent's influence is too weak or inconsistent, the child may ignore it (Hoffman, 2003). Taking into consideration the importance of pedagogical interventions, it makes sense to ask what the role of the family is in the development of the child's capacity for mentalization.

The Family as a Factor in the Development of Mentalization

Mentalization is a transactional and intergenerational process (Fonagy & Target, 1997) because it primarily develops intersubjectively, which means that the quality of a child's mentalization is related to the capacity to mentalize people (primarily significant others) that the child interacts with. A parent who has a developed capacity for mentalization knows the intentions and feelings behind their behaviour and consistently reveals them to the child. In any interaction with the child, the parent recognizes his/her mental states and describes them to the child in a meaningful way, so that the child gradually develops an awareness of the world as a safe, predictable, and secure place (Rosenblum *et al.*, 2008). A deficit in parental mentalization can

be a risk factor, because in that case the parent cannot understand the needs and perspectives of the child, which may result in emotional or physical neglect (Byrne *et al.*, 2019).

Certain authors state that the capacity to mentalize (a reflective function) plays a significant role when dealing with developmental challenges in the period of adolescence. More precisely, a low score on the scale of reflective function is considered to be a developmental deficit, while a high capacity of reflective function can be considered as a protective factor (Benbassat & Priel, 2012; Borelli *et al.*, 2018; Fonagy *et al.*, 2002; Rosso, Viterbori, & Scopesi, 2015; Taubner & Curth, 2013). The results of the study conducted by Benbassat and Priel (2012) indicate that the mentalizing capacity and social competence of adolescents is related to their parents' mentalizing capacity. In this study, the score on the parental reflective functioning scale moderated the relationship between parental behaviour and adolescent adjustment. During adolescence, a deficit in mentalization may be associated with a higher risk of externalizing and conduct disorders (Fonagy *et al.*, 2002; Fonagy & Luyten, 2018; Rosso, Viterbori, & Scopesi, 2015; Sharp & Venta, 2012). Bleiberg (2013) believes that even a turbulent, but not pathological, adolescence can be accompanied by an adaptive breakdown due to disturbances in mentalization. In a sample of adolescents, Borelli *et al.* (2015) found that parental neglect was correlated with an insecure pattern of affective attachment only when the score on the reflective functioning scale was low or moderate, but not in cases of a high score. The presented findings are focused on the role of parents' reflexivity in encouraging adolescent mentalization. In this paper, we ask how parenting styles can contribute to the development of this reflective function during adolescence.

Parenting Style as a Factor in the Development of Mentalization

A parenting style is defined as a relatively consistent way of parents' behaviour that establishes an overall relationship with the child (Matejević, 2007) and implies an emotional climate within which the interaction between parents and children takes place (Nancy & Laurance, 1993). It is formed in early childhood and extends throughout a person's youth (Todorović, 2005). In this paper, we rely on the model of parenting styles of Diana Baumrind (Baumrind, 1966), who identifies three styles of parenting: authoritarian, authoritative, and permissive. An authoritarian parenting style implies highly expressed parental control and a low degree of warmth (Baumrind, 1966). Children are expected to obey (Ross & Hammer, 2002), and in the process of education, parents often use physical punishment to curb children's self-will. Children that grow up in an authoritarian environment are irritable and moody, which makes their socialization difficult (Todorović, 2005), and they often display externalized behavioural problems (Rinaldi & Howe, 2012). The authoritative

parenting style implies high demands adapted to the child's age, but also a high degree of emotional warmth and support (Baumrind, 1968). Although they set clear requirements and rules of conduct, authoritative parents explain to their children the reasons for applying those rules (Ross & Hammer, 2002). When they grow up in a democratic environment, children are spontaneous and express their thoughts and feelings freely (Čudina-Obradović & Obradović, 2006), and they are also research-oriented and more motivated for achievement (Matejević & Todorović, 2012). A permissive parenting style implies a high degree of emotional warmth but a low degree of control. A permissive parent does not set clear boundaries and rules of conduct, but accepts the child's impulses, desires and activities, thus allowing the child to independently regulate his/her activities (Baumrind, 1966). Children of permissive parents have a low degree of social responsibility, often exhibit impulsive behaviour, and have low achievements (Baumrind, 1966).

Parenting styles are recognized as an important determinant of children's cognitive and socioemotional development. Research results confirm that children whose parents have developed an intense emotional closeness with them have the best cognitive development and socio-emotional adjustment (Bornstein & Landsford 2010; Čudina-Obradović & Obradović, 2006; Li & Xie, 2017). According to the literature, when it comes to mentalization, the parents' role is seen mainly through the prism of secure affective attachment, mostly at an early age. A parenting style as a factor in the development of mentalization has been investigated through clinical practice, and studies confirm that abuse, neglect and trauma in childhood are especially harmful to the development of mentalization (Ensink *et.al.*, 2016; Schimmenti, 2016). Early negative experiences in relationships with significant figures can increase the tendency to dissociate, which can interfere with the ability to create and use mental representations of one's own emotional states and the emotional states that underlie other people's behaviour (Garofalo & Velotti, 2017). A research on a sample of children from our community (11–18 years of age) also confirmed the connection between childhood trauma, deficits in mentalization and dissociative defences (Bogdanović, 2022). Moreover, the influence of parenting styles on the development of the child's reflective function was examined through the relationship between parenting and a concept similar to that of mentalization, i.e. theory of mind. Theory of mind can be understood as the ability to understand, explain, infer, and predict the mental states of others that drive behaviours (Baron-Cohen, 1997). Studies on samples of early and preschool children consistently confirm that an authoritative style is associated with children's better performance on theory of mind tasks, such as children's success on false belief tasks (O'Reilly & Peterson, 2014) and second-order theory of mind abilities, such as mentalizing, logical thinking, and understanding irony (Khanipour, Nezafatbakhsh, & Aghababaei, 2021). In this paper, we start from the assumption that an authoritative parenting style, which is characterized by emotional warmth and parental support, explaining, interpreting and encouraging

curiosity in the child, is associated with a higher degree of capacity for mentalization at the adolescent age. On the other hand, we expect that an authoritarian style, characterized by low responsiveness to the child's needs and a high degree of control, will be associated with a lower capacity for adolescent mentalization. Therefore, the aim of this research is to examine whether parenting styles are statistically significant predictors of the capacity for mentalization of children of adolescent age. The study will also examine the contribution of mother's and father's parenting styles to the development of different dimensions of mentalization (mentalization of self, mentalization of others, and motivation for mentalization).

■ METHODOLOGY

Sample and Procedure

A convenient sample consisted of 200 adolescents, students of the Technical School in Pirot, 16-18 years of age. The average age of the respondents was 17 years (SD =.79). Written parental consent was obtained for the participation of underage students in the research. The number of male and female respondents was fairly even – 109 boys (54.5%), and 91 girls (45.5%). The data collection was carried out online through *Google forms* questionnaires during June 2021, and the students filled out the questionnaires in the computer rooms of the Technical School. Before filling out the questionnaires, the students were informed about the purpose of the research, that the survey was anonymous, and that the answers would be used exclusively for scientific purposes.

Instruments

The Parenting Styles and Dimensions Questionnaire (PSDQ), authored by Robinson *et al.*, (2001), contains the dimensions of authoritarian, authoritative, and permissive styles, and is based on the model of Diane Baumrind's parenting styles. The questionnaire contains 32 items with a five-point Likert-type response scale. The reliability of the subscales that the authors state (Robinson *et al.*, 2001) is: Authoritative parenting style – $\alpha=0.86$, Authoritarian parenting style – $\alpha=0.82$ and Permissive parenting style – $\alpha=0.64$. The authoritative style implies a high degree of emotional warmth and parental control, operationalized through the dimensions of *connection* (e.g. *My mother/my father reacts to my feelings and needs*), *regulation* (*He/She explained to me why the rules have to be obeyed*) and *autonomy* (*He/She was respectful of my opinion by allowing me to express my opinion freely*). The authoritarian

style is characterized by a low degree of emotional warmth and a high degree of parental control. In this questionnaire, the authoritarian style is defined through the dimensions *style – physical coercion* (e.g. *My mother used physical punishment as a method of discipline*), *verbal hostility* (*She yelled at me when I misbehaved*) and *non-reasoning* (*She punished me without taking into account my justification*). The permissive parenting style is characterized by leniency in demands and lack of parental control, and in the questionnaire it is not decomposed into dimensions that operate it closely (e.g. *She threatened me with punishment, but she never punished me*). In this research, the parenting styles of parents were examined from the perspective of adolescents, and an adapted version of the questionnaire was applied. In this regard, the statements in the questionnaire which express parents' behaviour towards the child (e.g., *I respond to the child's feelings and needs*) were modified in such a way as to express the assessment of parents' behaviour by the adolescent (*My mother responds to my needs and feelings*). The alpha reliability coefficient (α) is: 0.95 for the mother's authoritative parenting style; 0.97 for the father's authoritative parenting style; 0.94 for the mother's authoritarian parenting style and 0.95 for the father's authoritarian parenting style; 0.60 for the mother's permissive parenting style and 0.68 for the father's permissive parenting style.

The Questionnaire for Mentalization Assessment – QM (MentS; Dimitrijević et al., 2017). The questionnaire contains three subscales: mentalizing one's own states (e.g., *I am often confused about what exactly I feel*), mentalizing others' states (*I can recognize other people's feelings*), and motivation for mentalizing (*Feelings are a usual topic of my conversations with close people*), and gives a global score. It consists of 28 statements through which respondents express their agreement on a five-point Likert-type response scale. In previous research, good reliability at the level of the whole scale $\alpha = 0.866$ was found, as well as satisfactory reliability at the level of the subscales: $\alpha = 0.836$ for the subscale *mentalization of self*, $\alpha = 0.84$ for the subscale *mentalization of others* and $\alpha = 0.734$ for the subscale *motivation for mentalization* was. In this sample, the scale has satisfactory internal consistency reliability of the measurement (*mentalization of self*: $\alpha = 0.84$; *mentalization of others*: $\alpha = 0.94$; *motivation to mentalize*: $\alpha = 0.89$; total reliability of the scale: $\alpha = 0.95$).

■ RESULTS

The values of skewness and kurtosis confirm that all variables are normally distributed in the sample of participants in our study, so parametric data analysis techniques were applied. Table 1 shows the Pearson correlation coefficient between maternal parenting styles and adolescents’ capacity for mentalization.

Table 1: Relationship between maternal parenting styles and adolescents’ capacity for mentalization

	Mentalization of self	Mentalization of others	Motivation for mentalization
Connection	0.558**	0.593**	0.626**
Regulation	0.555**	0.545**	0.625**
Autonomy	0.527**	0.468**	0.575**
Authoritativeness	0.539**	0.579**	0.660**
Physical Coercion	-0.577**	-0.521**	-0.593**
Verbal Hostility	-0.560**	-0.364**	-0.482**
Non-Reasoning	-0.583**	-0.635**	-0.651**
Authoritarianism	-0.626**	-0.566**	-0.635**
Permissiveness	0.280**	0.328**	0.360**

** p< 0,01

Based on the results, we can conclude that there is a statistically significant, high positive correlation between dimensions of authoritative maternal parenting style and dimensions of capacity for mentalization. On the other hand, authoritarian parenting style shows a high negative correlation with these variables. The permissive parenting style of the mother has a low positive correlation with the dimensions of adolescents’ capacity for mentalization (Table 1).

Table 2: Relationship between paternal parenting styles and adolescents' capacity for mentalization

	Mentalization of self	Mentalization of others	Motivation for mentalization
Connection	0.476**	0.577**	0.618**
Regulation	0.449**	0.605**	0.670**
Autonomy	0.434**	0.555**	0.634**
Authoritativeness	0.483**	0.617**	0.683**
Physical Coercion	-0.482**	-0.699**	-0.702**
Verbal Hostility	-0.433**	-0.464**	-0.505**
Non-Reasoning	-0.550**	-0.613**	-0.648**
Authoritarianism	-0.526**	-0.643**	-0.670**
Permissiveness	0.302**	0.350**	0.437**

** p < 0,01

Paternal parenting styles also significantly correlate with the scores on the mentalization assessment questionnaire. The authoritative parenting style shows a highly positive correlation with all dimensions of capacity for mentalization, while the authoritarian parenting style exhibits a high negative correlation with this variable. The permissive parenting style of the father has a low positive correlation with the level of mentalization development (Table 2).

Parenting Styles as Predictors of Capacity for Mentalization

The predictive contribution of parenting styles in explaining the variance of adolescents' capacity for mentalization was examined using multiple regression analysis, where the predictors were dimensions of parenting styles, and the criterion variables were dimensions of capacity for mentalization (mentalization of self, mentalization of others, and motivation for mentalization).

Table 3: Multiple regression analysis – maternal parenting styles as predictors of capacity for mentalization

	Mentalization of self		Mentalization of others		Motivation for mentalization	
	β	p	β	p	β	p
Connection	0.055	0.614	0.294	0.005	0.110	0.286
Regulation	0.297	0.002	0.128	0.172	0.287	0.002
Autonomy	0.020	0.839	0.153	0.106	0.001	0.995
Physical Coercion	-0.186	0.075	-0.110	0.283	-0.187	0.058
Verbal Hostility	-0.238	0.006	-0.200	0.018	0.018	0.823
Non-Reasoning	-0.059	0.597	-0.505	0.000	-0.241	0.024
Permissiveness	0.035	0.549	0.020	0.744	0.001	0.983
	$R^2 = 0.45; F(7, 192) = 22.47; p = 0.00$		$R^2 = 0.47; F(7, 192) = 24.47; p = 0.00$		$R^2 = 0.51; F(7, 192) = 28.31; p = 0.00$	

The model in which maternal parenting styles are predictors of the *mentalization of self* dimension is statistically significant and explains 45% of the variance in this criterion variable ($R^2 = 0.45; F(7, 192) = 22.47; p = 0.00$). Another significant predictor is the *regulation* subscale with a positive regression coefficient ($\beta = 0.297; p = 0.002$), as well as the subscale *verbal hostility*, with a negative regression coefficient ($\beta = -0.238; p = 0.006$). When it comes to the *mentalization of others* dimension, the model consisting of maternal parenting style dimensions is significant and explains 47% of this variable ($R^2 = 0.47; F(7, 192) = 24.47; p = 0.00$). The predictive potential is evident from the subscales: *connection*, with a positive regression coefficient ($\beta = 0.294; p = 0.005$), and *verbal hostility* ($\beta = -0.200; p = 0.018$) and *non-reasoning* with a negative regression coefficient ($\beta = -0.505; p = 0.000$). The results of multiple regression analysis also indicate that the dimensions of maternal parenting styles are significant predictors of adolescents' motivation for mentalization, explaining 51% of the variance in this criterion variable ($R^2 = 0.51; F(7, 192) = 28.31; p = 0.00$). In the model with the selected set of predictor variables, it was shown that the *regulation* dimension with a positive regression coefficient ($\beta = 0.287; p = 0.002$), and *non-reasoning* with a negative regression coefficient ($\beta = -0.241; p = 0.024$) contribute significantly to motivation for mentalization.

Table 4: Multiple regression analysis – paternal parenting styles as predictors of capacity for mentalization

	Mentalization of self		Mentalization of others		Motivation for mentalization	
	β	p	β	p	β	p
Connection	0.137	0.332	0.082	0.646	0.087	0.416
Regulation	0.198	0.088	0.335	0.000	0.438	0.000
Autonomy	-0.155	0.245	0.012	0.907	0.136	0.177
Physical Coercion	0.033	0.801	-0.742	0.000	-0.561	0.000
Verbal Hostility	-0.100	0.363	0.054	0.538	-0.057	0.496
Non-Reasoning	-0.389	0.013	0.208	0.092	0.181	0.123
Permissiveness	0.002	0.981	0.130	0.133	0.035	0.550
	$R^2 = 0.33; F(7, 192) = 13.44; p < 0.001$		$R^2 = 0.58; F(7, 192) = 37.45; p < 0.001$		$R^2 = 0.62; F(7, 192) = 44.02; p < 0.001$	

When considering the predictive contribution of paternal parenting styles in relation to the mentalization of self dimension in adolescents as a criterion, we can conclude that the set of predictors explains 33% of the variance of the criterion variable ($R^2 = 0.33; F(7, 192) = 13.44; p = 0.00$). Statistical significance was found in the *non-reasoning* subscale ($\beta = -0.389; p = 0.13$), where the direction of the relationship indicates that higher values on the dimension of *non-reasoning* correspond to lower values on the dimension of the *mentalization of self*. The model in which the dimensions of paternal parenting styles represent predictors of mentalization of others is statistically significant and explains 58% of the variance of this criterion variable ($R^2 = 0.58; F(7, 192) = 37.45; p = 0.00$). The predictive potential is exhibited by the dimensions of *regulation* with a positive ($\beta = -0.742; p = 0.00$), and *physical coercion* with a negative regression coefficient ($\beta = 0.44; p = 0.00$). When we take the dimension of motivation for mentalization as a criterion, the model of paternal parenting styles is also significant ($R^2 = 0.62; F(7, 192) = 44.02; p = 0.00$) and explains 62% of the variance of this variable. In the model with the selected set of predictor variables, it was shown that dimensions of *regulation*, with a positive regression coefficient ($\beta = 0.438; p = 0.00$), and *physical coercion*, with a negative regression coefficient ($\beta = -0.561; p = 0.00$), significantly contribute to motivation for mentalization.

■ DISCUSSION

In this paper we examined whether parenting styles represent significant predictors of a capacity for mentalization in adolescents. The research results are consistent with both expectations and hypotheses. The subscales of the authoritative parenting style of both parents – *connection*, *regulation*, and *autonomy* – significantly correlate positively with all dimensions of the capacity for mentalization. In contrast, all subscales of the authoritarian parenting style (in both mother and father) – *physical coercion*, *verbal hostility*, and *non-reasoning* – show significant negative correlation with the dimensions of adolescents' capacity for mentalization. In authoritarian families, children are expected to blindly adhere to adult rules, which is why parents have fewer reasons to discuss different opinions or mental states in explanatory and disciplinary discourse with their children, thus hindering the development of mentalization and affective regulation (O'Reilly & Peterson, 2014).

On the other hand, if the family environment is supportive in terms of parents responding to the child's feelings, showing closeness and emotional warmth, and explaining the reasons for behavioural rules, the child will have a greater capacity for mentalization and greater motivation to reflect on their own and others' intentions and actions. The findings support the idea that competent parenting promotes the development of mentalization (Fonagy *et al.*, 2002) and emotional regulation (Schimmenti & Caretti, 2016), which is consistent with several other studies which have examined similar topics. For example, in a study conducted in Australia involving 30 families with children aged 5 to 12 years, the authoritarian parenting style (tendency to blindly adhere to adult rules) was negatively correlated with understanding theory of mind tasks, while parenting strategies based on Diana Baumrind's concept of authoritative parenting style (encouraging children to express their opinions and think independently) were significant predictors of children's performance on theory of mind tasks (O'Reilly & Peterson, 2014). The relationship between authoritative parenting style and theory of mind skills in preschool children has also been confirmed in other studies (Khanipour, Nezafatbakhsh, & Aghababaei, 2021; Kuntoro, Peterson, & Slaughter, 2017).

The results obtained through multiple regression analysis indicate that dimensions of the authoritative parenting style significantly contribute to the development of capacity for mentalization, especially *connection* (mother) and *regulation* (father and mother). If we carefully examine the items that make up the *connection* subscale, we can conclude that emotional warmth from the mother, responsiveness, and timely response to the child's needs are crucial for the development of the child's mentalization (*My mother responds to my feelings and needs; The time she spent with me was filled with warmth and closeness; She comforted me when I was upset*). This result is in line with the view that the quality of the emotional bond between mother and child is a significant factor in cognitive

(Blumenthal, 1985) and socioemotional development of the child (Carpendale & Lewis, 2004), particularly in the ability to understand oneself and others (Fonagy & Target, 1997). The results of studies examining infants and preschool-aged children confirm that the quality of the emotional bond between mother and child (Ereky-Stevens, 2008), as well as maternal emotional availability (Licata, Kristen, & Sodian, 2016), are significant predictors of theory of mind skills in children. Apart from the *connection* subscale, *regulation*, as a characteristic of the authoritative parenting style, has also shown significance in the development of reflective function, in relation to both the mother's and the father's role. The items that operationalize the *regulation* subscale indicate that the establishment and explanation of behavioural rules play a significant role in the process of developing a capacity for mentalization (*He/She talked to me and helped me understand the consequences of my behaviour; He/She explained to me why rules have to be obeyed*). This result can be accounted for by the fact that the explanation of rules, expectations, and parental perspectives enhance communication and reflexivity in both parents and children, which significantly contributes to the development of capacity for mentalization. Treating the child as a thinking and intentional being encourages the child to reflect on intentions and reasons for behaviour (*motivation for mentalization*), both their own (*mentalization of self*) and that of others (mentalization of others). Parents who engage in frequent discussions about emotional states (Dunn, 1996) and encourage children to consider and discuss the mental and emotional states of others (Ruffman, Perner, & Parkin, 1999) support the development of children's ability to understand others' perspectives. Parental elaborative discourse, such as providing rich and contextual information, asking questions, and giving children opportunities to complete sentences, has a positive impact on the development of theory of mind skills (Pavarini, de Hollanda Souza, & Hawk, 2013). Peterson and Slaughter (2003) found that encouraging frequent detailed conversations about mental states by parents in everyday family discussions is associated with advanced problem-solving abilities in theory of mind tasks.

The dimensions of authoritarian parenting style – *verbal hostility* (mother) and *physical coercion* (father), as well as *non-reasoning* from both parents, have a significant negative impact on the development of mentalization. Parental expressions of anger, open hostility, and frustration are particularly harmful during adolescence and are associated with lower levels of adolescent pro-social behaviour (Padilla-Walker, Nielson, & Day, 2016). Furthermore, the items that operationalize the subscales of authoritarian style indicate that this parenting style is harsh, neglectful, and rejecting. For example, items that further define the *physical coercion* subscale involve physical punishment of the child (*He slapped my face when I misbehaved; My father would hit me when I was disobedient*). Fonagy and colleagues (Fonagy *et al.*, 2002) developed the idea that the inhibition of mentalization represents a child's attempt to adapt to the inadequacy of the relationship with the attachment

figure. Instances of physical punishment and abuse within the family are particularly detrimental to the development of capacity for mentalization (Bogdanović, 2022; Khanipour, Nezafatbakhsh, & Aghababaei, 2021; O'Reilly & Peterson, 2014). The child avoids thinking about what is in the mind of an important person, be it a parent or a caregiver, who harms and humiliates them (Allen, 2013; Fonagy et al., 2002). Parents can impede the development of mentalization in children by not-explaining in an attempt to avoid confronting the suffering they have caused (Allen, Fonagy, & Bateman, 2008; Fonagy, & Luyten, 2009).

When the contributions of mothers' and fathers' parenting styles are compared, it becomes evident that mothers' parenting styles account for a larger percentage of variance in the mentalization of self dimensions, while fathers' parenting styles explain a larger percentage of variance in relation to mentalization of others and motivation for mentalization. One possible explanation for these results lies in the different roles that fathers and mothers play in parenting and socialization. Mothers are the first emotional and social mirror through which children recognize their own needs and emotions. The sensitivity of the caregiver is considered vital for a child's ability to recognize and interpret his/her own mental state (Fonagy & Target, 1997).

During the interaction with the mother, the child primarily learns to understand and regulate their own feelings, which contributes to the development of mentalization and emotional regulation. Closer relationships maintained with the mother are focused on the regulation of adolescents' emotional states (Čudina-Obradović & Obradović, 2006). *Mentalization of others and motivation for mentalization* are to a greater extent determined by the father's parenting styles and behaviours. *Regulation* (positive) by the father, as well as *physical coercion* (negative), contribute to mentalization of others and motivation for mentalization more significantly than these dimensions in the mother's parenting styles. The relationship with the father reflects attitudes toward authority, and through behaviour regulation, the father emphasizes the importance of respecting others people's needs and intentions. The father figure is extremely important for social adaptation and understanding the importance and reactions of others, particularly authority figures encountered within the family, school, and professional environments (Čudina-Obradović & Obradović, 2006). Good affective relationships with fathers during adolescence are associated with pro-social behaviour towards friends (Padilla-Walker, Nielson, & Day, 2016). One important implication of these results is that preventive programs aimed at adolescents should pay attention to educating both parents, bearing in mind the significant role of the father in the process of mentalization development.

■ CONCLUSION

To conclude, the authoritative parenting style of both parents makes a significant positive contribution to the capacity for mentalization. However, certain qualitative differences have been identified in the contribution of parental styles of the father and mother in relation to specific dimensions of the capacity for mentalization. Dimensions of the mother's authoritative parenting style contribute more significantly to mentalization of self, while dimensions of the father's authoritative parenting style contribute more significantly to mentalization of others and motivation for mentalization. This result can be interpreted in the context of the different roles that fathers and mothers play in the process of parenting and socialization. Since research results indicate that in addition to mothers, fathers also have an important role in promoting the development of adolescents' reflective function, planning preventive activities when working with parents of adolescents, should focus on the education of both parents. Considering the role of parenting styles in promoting the development of young people's capacity for mentalization, educating parents about the importance of parenting competencies can contribute to creating a stimulating family environment that supports the overall development of adolescents and the development of their reflective function.

Several limitations of the study are recognized. Firstly, the assessment of parenting styles was based solely on the perspective of adolescents. A more comprehensive understanding of family dynamics could be gained if parental self-assessments were also considered. Additionally, the applied Parenting Styles and Dimensions Questionnaire (PSDQ, Robinson *et al.*, 2001) lacks satisfactory reliability for the subscale of *permissiveness*, and some items often imply inconsistency in parenting (e.g. *She threatened me with punishment more than she actually applied it*). The dimensions of the authoritarian style, such as *non-reasoning*, *verbal hostility*, and *physical coercion*, encompass elements of abuse and neglect. Therefore, it is advisable to verify the obtained results by using another questionnaire of parenting styles that clearly differentiate authoritarian style from neglect.

■ REFERENCES

- Allen, J. G. (2003). Mentalizing. *Bulletin of the Menninger Clinic*, 67(2), 91-112.
- Allen, J. G. (2013). *Mentalization in the development and treatment of Attachment Trauma*. London, UK: Karnac Books.
- Allen, J. G., & Fonagy, P. (Eds). (2006). *The handbook of mentalization – based treatment*. John Wiley & Sons.
- Allen, J. G., Fonagy, P., & Bateman, A. (2008). *Mentalizing in clinical practice*. American Psychiatric Pub.
- Baron-Cohen (1997). *Mindblindness: An essay on autism and theory of mind*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Bateman, A. W., & Fonagy, P. (2004). Mentalization-based treatment of BPD. *Journal of personality disorders*, 18(1), 36-51.
- Baumrind, D. (1966). Effects of Authoritative Parental Control on Child Behavior. *Child Development*, 37(4), 887-907.
- Baumrind, D. (1968). Authoritarian vs. authoritative parental control. *Adolescence*, 3(11), 255-272.
- Benbassat, N., & Priel, B. (2012). Parenting and adolescent adjustment: The role of parental reflective function. *Journal of Adolescence*, 35, 163–174.
- Blakemore, S. J. (2008). The social brain in adolescence. *Nature Reviews Neuroscience* 9(4), 267–277. <https://doi.org/10.1038/nrn2353>
- Bleiberg, E. (2013). Mentalizing-based treatment with adolescents and families. *Child and Adolescent Psychiatric Clinics of North America*, 22, 295–330.
- Blumenthal, J. B. (1985). Mother-child Interaction and child cognitive development in low-income black children: a longitudinal study. Paper presented at Biennial Meeting of the Society for Research in Child Development. Canada: Toronto.
- Bogdanović, A. S. (2022). *Trauma i mentalno zdravlje mladih: medijatorska uloga afektivne vezanosti, mentalizacije i disocijacije* (doktorska disertacija). [*Trauma and mental health of the young: mediator role of affective connection, mentalization and dissociation*] Niš: University of Niš, Faculty of Philosophy.
- Borelli, J. L., Brugnera, A., Zarbo, C., Rabboni, M., Bondi, E., Tasca, G. A., et al. (2018). Attachment comes of age: Adolescents' narrative coherence and reflective functioning predict well-being in emerging adulthood. *Attachment & Human Development*, 20, 1–20.
- Borelli, J. L., Compare, A., Snavelly, J. E., & Decio, V. (2015). Reflective functioning moderates the association between perceptions of parental neglect and attachment in adolescence. *Psychoanalytic Psychology*, 32, 23–35.
- Bornstein, M. H., & Lansford, J. E. (2010). Parenting. In M. H. Bornstein (Ed.), *Handbook of cultural developmental science* (pp. 259–277). Psychology Press.
- Byrne, G., Slead, M., Midgley, N., Fearon, P., Mein, C., Bateman, A., & Fonagy, P. (2019). Lighthouse Parenting Programme: Description and pilot evaluation of Mentalization-Based Treatment (MBT) to address child maltreatment. *Clinical Child Psychology and Psychiatry* 24(4), 1-21. <https://doi.org/10.1177/1359104518807741>
- Carpendale, J. I. M., & Lewis, C. (2004). Constructing an understanding of mind: The development of children's understanding of mind within social interaction. *Behavioral and Brain Sciences*, 27, 79–150.

- Čudina-Obradović, M., & Obradović, J. (2006). *Psihologija braka i obitelji*. [Psychology of marriage and family] Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- Dimitrijević, A., Hanak, N., Altaras Dimitrijević, A., & Jolić Marjanović, Z. (2018). The Mentalization Scale (MentS): A self-report measure for the assessment of mentalizing capacity. *Journal of personality assessment*, *100*(3), 268-280.
- Dumontheil, I., Apperly, I. A., & Blakemore, S. J. (2010). Online usage of theory of mind continues to develop in late adolescence. *Developmental Science*, *13*, 331-338.
- Dunn, J. (1996). The Emanuel Miller memorial lecture 1995 children's relationships: Bridging the divide between cognitive and social development. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, *37*(5), 507-518.
- Ensink, K., Bégin, M., Normandin, L., & Fonagy, P. (2016). Maternal and child reflective functioning in the context of child sexual abuse: Pathways to depression and externalising difficulties. *European journal of psychotraumatology*, *7*(1), 306-311.
- Garofalo, C., & Velotti, P. (2017). "Thinking about arrows": Modeling the associations between inadequate parenting, mentalizing, and dissociation. Commentary on "The developmental roots of dissociation: A multiple mediation analysis" (Schimmenti, 2017). *Psychoanalytic Psychology*, *34*(1), 106-108.
- Ereky-Stevens, K. (2008). Associations between mothers' sensitivity to their infants' internal states and children's later understanding of mind and emotion. *Infant and Child Development*, *17*, 527-543.
- Fonagy, P. (2001). *Attachment theory and psychoanalysis*. New York: Other Press.
- Fonagy, P. (2004). The developmental roots. In F. Pfafflin & G. Adshead (Eds.), *A matter of security: The application of attachment theory to forensic psychiatry and Psychotherapy, Forensic Focus 25*, (pp. 13-56). London and New York: Jessica Kingsley Publishers.
- Fonagy, P. (2008). The Mentalization-focused approach to social development. U F. N. Bush (ur.), *Mentalization: Theoretical considerations, research findings, and clinical implication* (p.p. 3-56). New York/London: Analytic Press.
- Fonagy, P., & Luyten, P. (2009). A developmental, mentalization-based approach to the understanding and treatment of borderline personality disorder. *Development and Psychopathology* *21*, 1355-1381. <http://dx.doi.org/10.1017/S0954579409990198>
- Fonagy, P., & Luyten, P. (2018). Conduct problems in youth and the RdoC approach: A developmental, evolutionary-based view. *Clinical Psychology Review*, *64*, 57-76. <http://dx.doi.org/10.1016/j.cpr.2017.08.010>
- Fonagy, P., & Target, M. (1997). Attachment and reflective function: Their role in self-organization. *Development and psychopathology*, *9*(4), 679-700.
- Fonagy, P., & Target, M. (1998). Mentalization: A protective factor and a focus of psychotherapy. *Psychoanalytic Dialogues*, *8*(1), 28 - 95.
- Fonagy, P., Gergely, G., Jurist, E., & Target, M. (2002). *Affect regulation, mentalization, and the development of the self*. New York: Other Press.
- Hofman, M. (2003). *Empatija i moralni razvoj*. Beograd: Dereta.
- Išpanović-Radojković, V. (2007). Mentalno zdravlje i afektivna vezanost u detinjstvu. [Mental health and affective connection in childhood]. In H. N. Dimitrijević A. (Ed.), *Afektivno vezivanje – teorija, istraživanja, psihoterapija* (pp. 67-78). Belgrade: Centre for Publishing, Faculty of Special Education and Rehabilitation.
- Jurist, E. L., Slade, A. E., & Bergner, S. E. (2008). *Mind to mind: Infant research, neuroscience, and psychoanalysis*. Other Press.

- ☞ Khanipour, H., Nezafatbakhsh, S., & Aghababaei, N. (2021). Predicting the Theory of Mind Precursors Based on Parenting Styles and Language Skills in Preschool Children. *Iranian Journal of Child Neurology* 15(3), 85–97. <https://doi.org/10.22037/ijcn.v15i2.23235>
- ☞ Kuntoro, I. A., Peterson, C. C., & Slaughter, V. (2017). Culture, parenting, and children's theory of mind development in Indonesia. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 1–21. <https://doi.org/10.1177/0022022117725404>
- ☞ Lee, N. C., Jolles J., & Krabbendam L. (2016). Social information influences trust behaviour in adolescents. *Journal of Adolescence*, 46, 66–75.
- ☞ Li, X., & Xie, J. (2017). Parenting styles of Chinese families and children's social-emotional and cognitive developmental outcomes. *European Early Childhood Education Research Journal*, 25(4), 637–650. <https://doi.org/10.1080/1350293X.2017.1331077>
- ☞ Licata, M., Kristen, S., & Sodian, B. (2016). Mother–child interaction as a cradle of theory of mind: The role of maternal emotional availability. *Social Development*, 25, 139–156 .
- ☞ Matejević, M. (2007). *Vrednosne orijentacije i vaspitni stil roditelja*. Niš: Univerzitet u Nišu.
- ☞ Matejević, M., & Todorović, J. (2012). *Funkcionalnost porodičnih odnosa i kompetentno roditeljstvo*. [Functionality of family relations and competent parenting] Niš: University of Niš, Faculty of Philosophy.
- ☞ Nancy, D., & Laurance, S. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin*, 113(3), 487–496. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.113.3.487>
- ☞ O'Reilly, J., & Peterson, C.C. (2014). Theory of mind at home: Linking authoritative and authoritarian parenting styles to children's social understanding. *Early child development and care*, 184(12), 1934–1947. <https://doi.org/10.1080/03004430.2014.894034>
- ☞ Padilla-Walker, L. M., Nielson, M. G., & Day, R. D. (2016). The role of parental warmth and hostility on adolescents' prosocial behavior toward multiple targets. *Journal of Family Psychology*, 30(3), 331–340. <https://doi.org/10.1037/fam0000157>
- ☞ Pavarini, G., de Hollanda Souza, D., & Kozak Hawk, C. (2013). Parental practices and theory of mind development. *Journal of Child and Family Studies*, 22, 844–853. <https://doi.org/10.1007/s10826-012-9643-8>
- ☞ Peterson, C. C., & Slaughter, V. (2003). Opening windows into the mind: Mothers' preferences for mental static explanations and children's theory of mind. *Cognitive Development*, 18, 399–429.
- ☞ Rinaldi, C., & Howe, N. (2012). Mothers' and fathers parenting styles and associations with toddlers' externalizing, internalizing and adaptive behaviors. *Early Childhood Research Quarterly*, 27, 266–273.
- ☞ Robinson, C. C., Mandleco, B., Olsen, S. F., & Hart, C. H. (2001). The Parenting Styles and Dimensions Questionnaire (PSDQ). In B. F. Perlmutter, J. Touliatos, & G. W. Holden (Eds.), *Handbook of family measurement techniques, 3. Instruments & index, Thousand* (pp. 319–321). Oaks: Sage.
- ☞ Rosenblum, K. L., McDonough, S. C., Sameroff, A. J., & Muzik, M. (2008). Reflection in thought and action: Maternal parenting reflectivity predicts mind-minded comments and interactive behavior. *Infant Mental Health Journal*, 29(4), 362–376. <https://doi.org/10.1002/imhj.20184>
- ☞ Ross, J., & Hammer, N. (2002). College freshmen: Adjustment and achievement in relation to parenting and identity style. *Journal of Undergraduate Research*, 5, 211–218.
- ☞ Rosso, A. M., Viterbori, P., & Scopesi, A. M. (2015). Are maternal reflective functioning and attachment security associated with preadolescent mentalization? *Frontiers in Psychology*, 6, 1134.
- ☞ Ruffman, T., Perner, J., & Parkin, L. (1999). How parenting style affects false belief understanding. *Social Development*, 8, 395–411.

- 📖 Schimmenti, A. (2016). The developmental roots of dissociation: A multiple mediation analysis. *Psychoanalytic Psychology*, 34(1), 96.
- 📖 Schimmenti, A., & Caretti, V. (2016). Linking the overwhelming with the unbearable: Developmental trauma, dissociation, and the disconnected self. *Psychoanalytic Psychology*, 33(1), 106.
- 📖 Sharp, C., & Venta, A. (2012). Mentalizing problems in children and adolescents. In N. Midgley & I. Vrouva (Eds.), *Minding the child: Mentalization-based interventions with children, young people and their families* (pp. 35–53). Hove, East Sussex: Routledge.
- 📖 Taubner, S., & Curth, C. (2013). Mentalization mediates the relation between early traumatic experiences and aggressive behaviour in adolescence. *Psihologija*, 46, 177–192.
- 📖 Todorović, J. (2005). *Vaspitni stilovi roditelja i samopoštovanje adolescenata. [Parenting styles and self-respect of adolescents]* Niš: Prosveta.

Received on 19.11.2022; accepted for publication on 03.01.2023.